Milan Jenčík

Klatba Sudet

Dramatické dějiny českého pohraničí



Mladá fronta

Klatba Sudet

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.mf.cz
www.albatrosmedia.cz



Milan Jenčík

Klatba Sudet – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2021

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.



Milan Jenčík

Klatba Sudet

Dramatické dějiny českého pohraničí



Mladá fronta

Milan Jenčík

Klatba Sudet

Dramatické dějiny českého pohraničí

© Milan Jenčík, 2019
ISBN tištěné verze 978-80-204-5493-5
ISBN e-knihy 978-80-204-5726-4 (1. zveřejnění, 2021) (ePDF)

Obsah

Úvod 9

Království dvojího lidu 13

Bouřlivý podzim 1918 v československém pohraničí 47

Meziválečné intermezzo 80

Okupace českých zemí a druhá světová válka 143

Situace v Československu po skončení druhé světové války 200

Železná opona 271

Hroucení klatby, přátelé v Německu 350

Zdroje informací 366


POZOR
Státní hrani

Úvod

Píše se rok 1972 a já coby žák prvního ročníku základní školy v Plzni-Doubravce se nacházím ve škole v přírodě v Zelené Lhotě u Nýrska. První odloučení od rodičů a také první setkání s něčím, co mi navždy utkvělo v paměti.

Jako malé dítě jsem tomu nerozuměl a neuměl jsem si to ani nijak vysvětlit. Jednoho dne nám řekli, že půjdeme navštívit pohraničníky. Již samotná cesta byla hodně zvláštní a dost se lišila od toho, co mně bylo do té doby známo. Nýrskou vodní nádrž, kterou jsme obcházeli, lemovaly ruiny domů a hospodářských stavení. Vedle nich ležely sloupy se strhanými dráty. Nic takového jsem dosud neznal ani neviděl.

Odkud se tu ty budovy vzaly? Kde jsou lidé z těchto domů? Možná nám k tomu paní učitelky i něco řekly, nepamatuji se na to. Dodnes si ale vzpomínám, že nad krajinou ležely mraky s mlhou. Pojednou se dostavila tíseň a celkový chmurný vjem. Jakoby nad krajinou cosi leželo.

A návštěva u pohraničníků? Odehrávala se na kraji lesa, jen pár set metrů od hranice. Vojáci se psi. Prý vybraní jedinci se mohou rozejít po lese. Já mezi nimi nebyl. Po chvíli byli zpět, pejskové se svými pány je našli. Říkala se tomu tehdy ostraha státní hranice.

I přes značný odstup od těch dětských let mi utkvěla v hlavě právě tato návštěva a cesta. Proč? Především pro onen tísnivý dojem z té zvláštní, opuštěné a žalující krajiny. Dnes již to vím, visela a stále visí nad ní těžká a zlá klatba. A to již dlouho, po celá léta, staletí. Svatá říše římská a s ní svázané Čechy, doba krále železného a zlatého, husitské války, Bílá hora, švédské války, rakouské císařství. Poté Sudety a první světová válka. Henlein, Hitler, Mnichov a druhá světová válka. Pak přichází to, nač si i já pamatuji, železná opona včetně jejího pádu a odstraňování drátů.

Je fajn, že se dnes dá oněmi místy na hranici procházet. Nedávno jsem šel právě tudy. Já po cestě na bavorské straně, německá rodinka symbolicky po té naší. Následovaly vzájemné úsměvy, *kriss gott* a má odpověď *dobrý den*. Tak ať nám to vydrží potkávat se již jen jako přátelé.

Terminus technicus Sudety

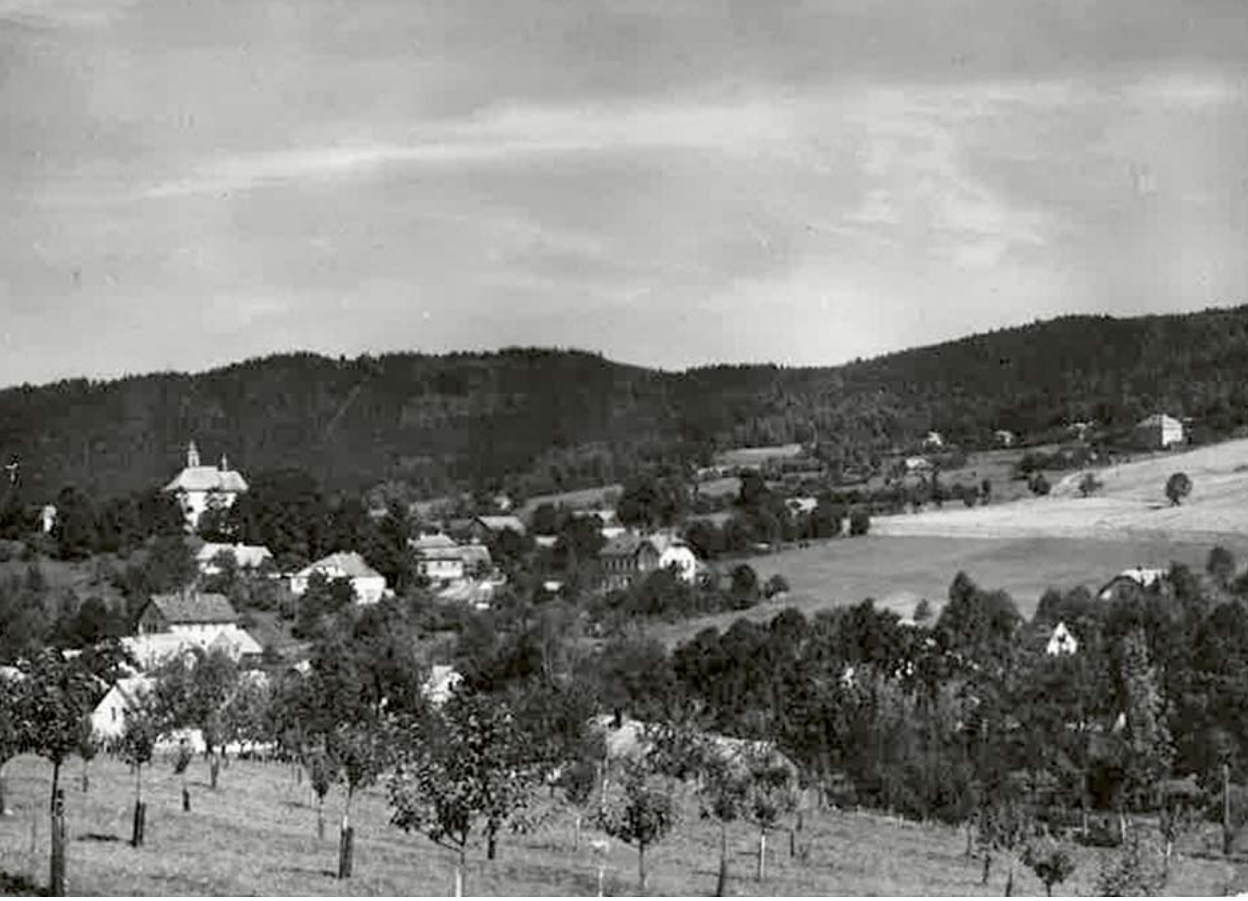
Stejně jako v mé předchozí publikaci je nezbytné hned na úvod ozřejmit význam pojmu Sudety.

Výraz „Sudéta Oré" neboli Sudety pochází z Ptolemaiovy mapy světa z 2. století našeho letopočtu, ve které označuje název pohoří v místech, kde jsou dnešní Krkonoše, Orlické hory a Jeseníky. Ve středověku a raném novověku se používal málo, ale s ohledem na vliv ptolemaiovského obrazu světa v zapomenutí neupadl nikdy. Pro své účely si jej na přelomu 19. a 20. století adaptovala německá národnostní skupina, obývající (především) české pohraničí a sídlící zde od 13./14. století.

České i německé kraje tvořily v minulosti státoprávně vždy jeden celek, ať už se jednalo o Čechy či Moravu (a Slezsko). Archaický pojem „sudetský" a „Sudety" se v německém prostředí prosadil ve své době patrně proto, že vystihoval většinou horský či podhorský ráz příhraničních krajů, kde Němci sídlili. Přes němčinu se pak v odpovídajícím odstupu dostal rovněž do češtiny.

Dosud ale nejsou věci v úplném pořádku. Jizvy v krajině o tom svědčí. Jak je známo, každé místo má svou paměť. Události se do něj píší jak do knihy, a to nejenom ty dobré. Drží se v něm pak jako klíště, nechtějí se pustit. Tíha událostí je bohužel i základem pro klatbu. A ta může trvat po věky, staletí. K jejímu vymizení bude potřeba ještě mnoho práce včetně odpuštění ještě donedávna sem příslušejících lidí.

Na podzim roku 2018 vydalo nakladatelství Mladá fronta mou knižní prvotinu pod názvem *Zdivočelé Sudety*. Tato čtenáři velmi dobře přijatá kniha se v převážné míře věnuje problematice Československa a jeho armády v roce 1938 a také poválečné dohře představované informacemi o nacistickém Werwolfu a zprávami o průchodu ukrajinských nacionalistů známých pod názvem Banderovci přes území západních Čech. I tyto události přispěly svým dílem k dosud trvající klatbě a historickému zatížení Sudet. V publikaci, kterou jste právě otevřeli, však již nebudou středobodem našeho zájmu, byť i tentokrát na ně nevyhnutelně zčásti dojde.



Zelená Lhota (Grün) na pohlednici z počátku sedmdesátých let minulého století. V popředí se nachází kostel svatého Wolfganga. Rekreační středisko Kovopodniku se nacházelo v pravé horní části pohlednice. (Soukromý archiv autora Rezina)


6
1708

Království dvojího lidu

POČÁTKY PRONIKÁNÍ NĚMECKÉHO ŽIVLU A JAZYKA NA SEVER, ZÁPAD A JIH ČECH

S německým živlem byl český stát konfrontován prakticky již od svého vzniku v 9. a 10. století. Pomineme-li četné kontakty na politické a ekonomické rovině, ať už šlo o spojenectví s německými panovníky, válečné konflikty, dynastické vazby či obchodní styky, měla zde asi největší vliv sféra kulturní, reprezentovaná především církví. Řada představitelů kléru, kteří tehdy jako jediní představovali skutečně vzdělanou vrstvu, pocházela z německých krajů a řada duchovních českého původu naopak studovala v Říši. V této souvislosti stačí připomenout druhého pražského biskupa sv. Vojtěcha, velmi významné postavy své doby, který nabyl vyššího vzdělání v Magdeburku.

S výjimkou Chebska, jež se v dobách, kdy hranice ještě nebyly zcela ustáleny, stalo součástí Říše, však v Čechách až do 12. století neexistovalo souvislé německé osídlení. Pohraniční kraje, centrum pozdějších Sudet, byly tehdy z velké části neobydlené a čeští panovníci je v tomto stavu udržovali zcela záměrně jako přirozenou hráz vůči Bavorsku, Východní marce (Rakousku) a Sasku.

Nutno dodat, že Přemyslovci pokládali „pohraniční hvozd" celý za součást své vlivové sféry, tedy i ty kraje, jež dnes už po staletí patří k Německu či Rakousku. Důkazem toho jsou četné stížnosti českých vladařů na „nelegální" klučení lesa z druhé strany hranice a osazování takto vzniklé půdy poddanými bavorského či saského vévody. Tyto stížnosti neměly povětšinou valného účinku, proto domácí vladaři nakonec vzali kolonizaci „pohraničí" plně do svých rukou, aby jim zvnějška celý hvozd nerozparcelovali sousedé.

Poněvadž paralelně probíhala vnitřní kolonizace v českojazyčných krajích a volných rukou bylo pomálu, sáhlo se převážně po kolonistech z Říše. Je samozřejmé, že přitom hrály roli i ekonomické faktory (více poddaných = více příjmů pro korunu), výsledkem však byl každopádně pruh při hranicích osídlený převážně

německým živlem. Němci se stali poddanými českého krále, stejně jako jimi byli etničtí Češi. Kdysi liduprázdné prostory se zaplnily vesnicemi a dvorci, utvořil se zárodek pozdější jazykové hranice procházející zemí. Němci navíc od počátku 13. století proudili i do vnitřních Čech, kde pomáhali zakládat města, čímž vznikaly další enklávy s německým osídlením.

Středověk obecně přál tomuto heterogennímu uspořádání, neboť z hlediska vládnoucích vrstev byla etnická příslušnost bezprávných rolníků a více nebo méně závislých obyvatel měst aspektem zcela podružným. Svobodná práva měla v zemi vedle dynastie pouze šlechta, vzešlá z někdejší panovnické družiny, a ta byla v českých zemích nadále převážně česká. Z jejích řad se rekrutovali i církevní představitelé, mezi něž jen zřídkakdy pronikl někdo cizí.

Soužití českého a německého živlu nebylo od počátku zcela bezproblémové, jak o tom svědčí protiněmecké výpady autora Dalimilovy kroniky z počátku 14. století. Svůj výraz pak toto pnutí nalezlo o sto let později při nejvýznamnějším převratu ve středověkých Čechách, husitské revoluci.

WYCLIFFOVO UČENÍ, ČECHY V KLATBĚ

Nechci se pouštět do podrobných rozborů příčin husitství. Za prapůvodní roznětku tohoto hnutí však rozhodně lze pokládat vzrůstající vliv a bohatství církve, nikoli nějaké „národnostní" rozpory.

Protože Čechy se za vlády nové lucemburské dynastie staly centrem moci panovníků, kteří zároveň vládli Říši, byl přechod k silné dominanci církve, tak jak byl již dříve patrný v západní Evropě, obzvláště prudký a intenzivní. Na úrodnou půdu zde tudíž padlo učení anglického reformátora Johna Wycliffa, který vyzýval k obrodě církve.

Ve spojení s vnitrolucemburskými rozpory kolem roku 1400 se v zemi otevřel prostor k šíření radikálních názorů a ty se po upálení hlavního domácího reformátora, Jana Husa, vybily mj. i na řadě příslušníků německé menšiny. Výsledkem husitského hnutí tak nakonec bylo nejenom vytržení Čech z dosud jednotné katolické Evropy a etablování domácí, utrakvistické církve, ale i opětovné počeštění širokých prostor koruny – samozřejmě cestou násilných aktů.





Husitská vozová hradba na vyobrazení z 15. století.

Z tohoto důvodu se husitství při zpětném pohledu může jevit jako česká reakce na stále intenzivnější německé pronikání do království, ačkoli mezi husity samotnými Němci úplně nechyběli a hlavní motivy byly náboženské.

Mezi nejvýznačnější husitské bitvy patřilo střetnutí na Vítkově roku 1420, bitva u Kutné Hory na přelomu let 1421/1422, bitva u Ústí nad Labem roku 1426, dále u Tachova 1427 a konečně u Domažlic roku 1431. Husitské hnutí vyvrcholilo bitvou u Lipan 30. května 1434, kdy bylo v bratrovražedném boji poraženo radikální křídlo husitů.

Na příštích sto let, až do vystoupení německého reformátora Martina Luthera v 16. století, se německá sídelní oblast v pohraničí českých zemí spolu s několika málo zbylými enklávami ve vnitrozemí stala základnou katolictví, zatímco etnicky české kraje k ní tvořily husitskou – a třeba říct, že majoritní – protiváhu.

Na tom nic neměnil ani fakt, že mezi domácími katolíky se v omezené míře uplatnil i český element.

Reformace v 16. století, která našla širokou odezvu i v pozdějších Sudetech, sice do značné míry sblížila náboženské postoje Čechů a Němců, avšak nástup nové, katolicky orientované dynastie Habsburků na český trůn měl za následek nové zdroje konfliktů. Hranice nyní nevedly jen mezi českým a německým etnikem, ale i napříč jimi. Utvořily se jasně definované náboženské strany a sám fakt, že vládnoucí panovníci pocházeli z německojazyčného prostředí, znamenal silný impuls pro opětovné šíření německého jazyka v zemi.

Tento trend nebyl v žádném případě jen negativní, rozhodně však ještě více zkomplikoval už tak velmi složitou situaci v zemích Koruny české.

DOBA STÍNŮ, BYŤ NE NUTNĚ TEMNA

Počátkem 17. století postupně eskalovala velká nábožensko-politická krize v Evropě, která posléze vyústila v třicetiletou válku. Mezi katolickým a protestantským světem se otevřel hluboký příkop a v Čechách, kde byly zastoupeny všechny možné konfese s převahou těch reformovaných a kde probíhal zápas mezi většinově českou, protikatolickou šlechtou a katolickou dynastií usilující o centralizaci, bylo třaskavin více než dost.[1]

Konstatování, že třicetiletá válka (1618–1648) začala a skončila v Čechách, není žádnou nadsázkou. Defenestrace a bitva na Bílé hoře u Prahy se odehrály v krátkém rozmezí let 1618–1620. Posledním střetnutím třicetileté války bylo obsazení části Prahy švédským vojskem ve dnech 25. 7. až 1. 11. 1648.[2]

Necelý milión, tak takovýto počet je udáván v souvislosti s množstvím obyvatel v Čechách po skončení bojů. Oproti stavu z roku 1618 to byl pokles přinejmenším o jednu třetinu. 20 % usedlostí se změnilo v poustky. Drancování, násilí,

1 Dne 21. 5. 1618 se v pražském Karolinu sešel císařem zakázaný sjezd odbojných českých stavů k projednání společného postupu vůči katolické straně. Neshody mezi jednotlivými stranami nakonec vedly k válce.

2 Obsazení bylo spojené s drancováním včetně odvozu větší části sbírek císaře Rudolfa II. Spletité cesty osudu nakonec část ukořistěných sbírek zavály do Vatikánu.



Švédská kruhová dělostřelecká bašta nedaleko obce Třebel na Tachovsku. Od poloviny srpna do začátku září 1647 zde probíhaly boje mezi švédskou armádou generála Wrangela a císařskou armádou vedenou generálem Melandrem z Holzapfelu. Právě z této doby se v okolí Kosího potoka dochovalo množství fortifikačních staveb, z nichž jednou je i půlkruhový objekt na vrcholu kóty Hrotek. Není vyloučeno, že se v tomto případě mohlo jednat přímo o stanoviště švédského generála Wrangela. (Autor)

nemoci či neúroda, to vše se zde objevilo. Vše se také uložilo do paměti krajiny včetně virů a bakterií.

K probuzení sporů moru pak stačilo opravdu málo. Uklízet mrtvoly těl či mršiny zvířat neměl kdo, neštěstí bylo ihned hotovo. Počaly se stavět morové sloupy v Čechách. Úsilí lidí za spásu země bylo ještě umocněno modlitbami k panence Marii. A jednoho dne byly prosby skutečně vyslyšeny. To posílilo zejména katolíky, kteří pak tvrdili, že mor díky nim přestal, že skončila válka a s ní spojený strach.

Pověst o pobitých Švédech

K místu pod Mouřencem na Sušicku se váže řada pověstí. Jedna vypráví o tom, že na samotě u kostela svatého Mořice žil v dobách třicetileté války dřevař s velmi krásnou ženou. Po nocích přemýšlel o tom, jak by svou manželku ochránil před vojáky. Nakonec okolo celé chalupy vykopal široký a velmi hluboký příkop. Do jeho dna zakopal silné dubové kůly s hroty otesanými do ostra. Mezi ně zapřel vidle a kosy. Vše pečlivě zakryl chvojím.

Jednoho dne se naplnilo to, čeho se tak obával. Z údolí se přihnala tlupa rozdivočelých švédských vojáků. Vybili kostel a hnali se k chalupě. Ale jen co se přiblížili, padali jeden po druhém do nastražené pasti a nabodávali se na kůly, kosy a vidle. Zakrátko většina ležela či visela v příkopě, zbytek se s hrůzou dal na útěk. Dřevař pak vyšel a umírající vojáky zasypal hlínou.

Od toho dne však nezažil klidné noci. Zaživa pohřbení vojáci proklínali dřevaře, klidu v hrobě neměli. Válka skončila a dřevař se ženou se odstěhovali dál do kraje. V sousedství mrtvých jim bylo úzko. Jejich chalupa se rozpadla a zarostla křovím. Mrtví vojáci tu prý ale po nocích straší dodnes.



U polní cesty z Kochánova na Mouřenec na Sušicku se dochoval hrob švédských bojovníků. Podle příslušného zákona se jedná o válečný hrob označený identifikačním číslem CZE 3214-27117. Další obdobné místo se nachází i v obci Plešnice na Plzeňsku, CZE 3208-5959.
(Autor, duben 2019)





Tzv. černá mohyla v Rokycanech (CZE 3211-6003) připomínající decimaci Madlonova jízdního pluku, která byla trestem za dezerci, vedoucí k porážce císařských v bitvě u Breitenfeldu dne 2. listopadu 1642. Uvádí se, že v Rokycanech bylo 42 vojáků oběšeno na deseti stromech lemujících silnici. Později byli popraveni i dva důstojníci, plukovníci Madlung a Desfours, a to v Praze mečem legendárního kata Mydláře. (Autor)


NA PAMĚŤ
SELSKÉHO
POVSTÁNÍ
ROKU
1680

Počínající katolické baroko, které se etablovalo za zvuků polnice, je úzce spojeno s fenoménem exulantství. Tisíce a tisíce lidí byly nuceny opustit svou vlast, protože se nechtěly vzdát reformovaného učení, ať už vycházelo z myšlenek Husa či Luthera. Katolictví spjaté s Habsburky slavilo vítězství a nastala epocha postupného prosazování němčiny na úkor českého jazyka.

Ve vrcholném baroku Čechy vnějškově působily jako německá (rakouská) země, neboť i ve městech ve vnitřních Čechách se nezřídka úřadovalo německy. Přesto ani v této době německý jazyk nikde nepřevážil, jen došlo k posledním posunům jazykové hranice, vždy v neprospěch češtiny (např. na Litoměřicku). To, že země působila poněmčeně, souviselo s tím, že německy mluvily její elity, především šlechta (domácí i ta nová, pobělohorská), a že „němčil" každý, kdo chtěl dosáhnout nějakého postavení.

Pravdou však také je, že až do nástupu Josefa II. nebyla němčina prosazována shora nějakou cílenou habsburskou politikou. Spíše to bylo tak, že země exulantstvím přišla o podstatnou část své vedoucí vrstvy a že vzniklé vakuum vyplnila vrstva nová (byť původem nikoli jen rakouská), jež se plně orientovala na Vídeň. Čeština tak zůstala omezena jen na drobné řemeslnictvo, pár intelektuálů a obrovskou masu znevolněného obyvatelstva.

Tento stav mohl fungovat pouze za „absolutistického" baroka, protože jakékoli jeho uvolnění muselo nutně ukázat sílu a početnost většinově českého etnika.

Je jistě paradoxem, že úsilí Josefa II. prosadit němčinu jako jednotný státní jazyk bylo od počátku podminováno jiným jeho aktem, totiž zrušením nevolnictví. I když poddanství zůstalo zachováno hluboko do 19. století, přece jen zánik nevolnického systému znamenal velký pokrok, pokud jde o pohyb obyvatelstva.

Památník připomínající jedno z míst bojů tzv. selského povstání v roce 1680, kterým se poddaní vzepřeli navýšení robotní povinnosti a omezení osobní svobody v těžké době po skončení třicetileté války. Na Ovčím vrchu nedaleko Konstantinových Lázní se 6. května 1680 asi 500 opevněných sedláků střetlo se dvěma kompaniemi kyrysníků. Šarvátka si vyžádala bezmála 50 mrtvých a 20 zraněných sedláků, vojáci neutrpěli žádné ztráty. (Autor)

A pohyb byl počátkem skutečné obrody českého jazyka a kultury všude tam, kde zůstala čeština dominantním komunikačním prostředkem. Jestliže dosud jen čas od času vycházely drobné apologie českého jazyka v reakci na moc němčiny, nyní se spustila lavina. Svou měrou k tomuto vývoji přispěl také vzrůstající vliv školství, které bylo na nejnižší úrovni české.

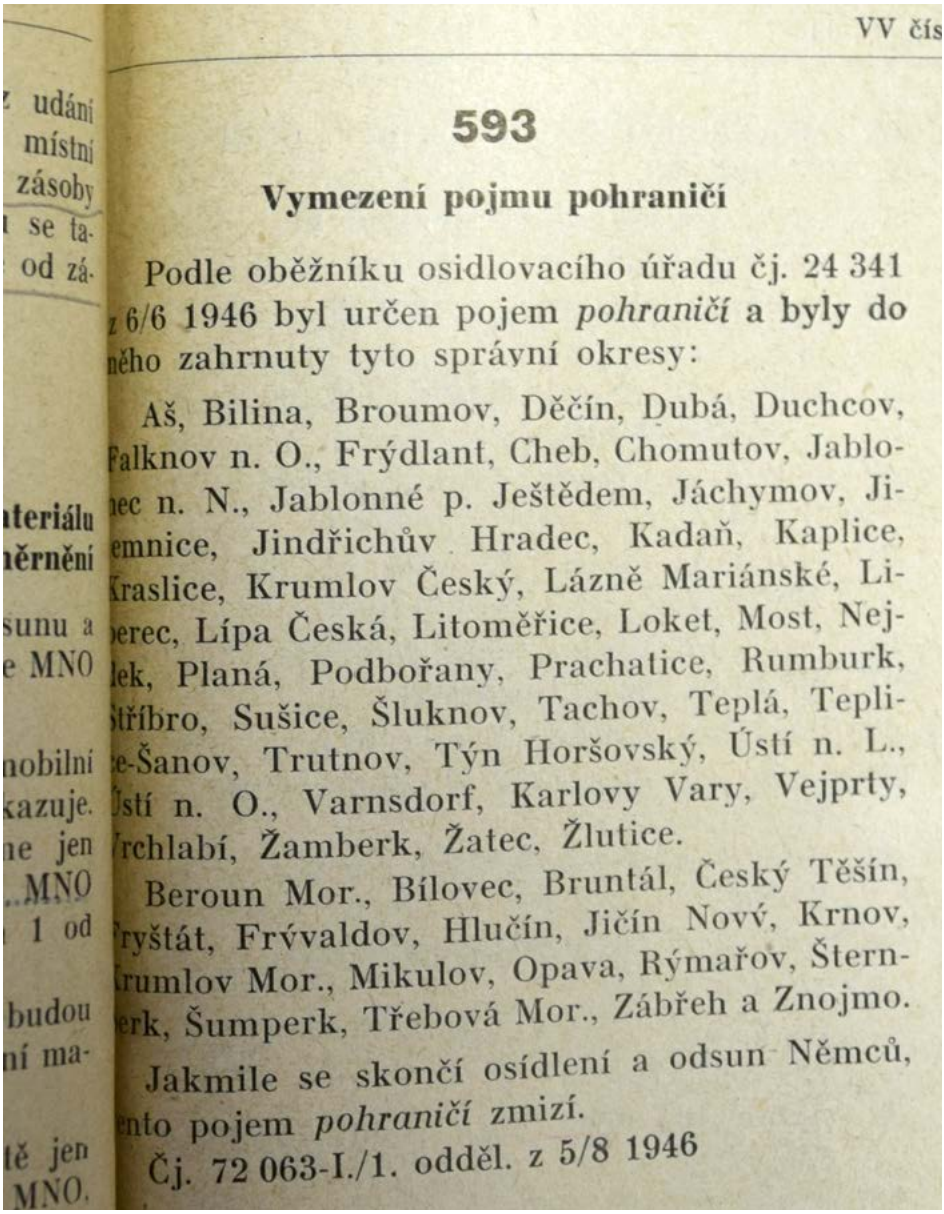
OBROZENECKÁ REVOLUCE

Zemi v 19. století zachvátila jakási horečka. Úplně odspoda se budovala celá nová struktura české společnosti, včetně nových, již českých elit. Habsburský stát, heterogenní národnostně, tomu příliš nebránil, nebo tomu bránil jen chabě.

Do poloviny 19. století se situace v českých zemích zcela obrátila a do obranářských pozic se stáhli čeští Němci. Zvýraznila se jazyková hranice, dosud zastřená povrchní germanizací, a obě skupiny obyvatel v Čechách se začaly orientovat odlišným směrem. To byla také pravá příčina vzrůstajícího odcizení obou národnostních celků, neboť jinak byl český nacionalismus převážně nacionalismem jazykovým. Každý, kdo se ztotožnil s češstvím, mohl být a nakonec i byl považován za Čecha, bez ohledu na svůj původ. Průmyslová revoluce a zánik poddanského systému tyto trendy jen urychlily. V této souvislosti dokonce vznikly i české jazykové ostrovy v místech dosud jazykově německých, např. na Mostecku.

V závěru 19. století byly Čechy jasně rozděleny na české vnitrozemí s několika německými jazykovými ostrovy (Jihlavsko apod.) a německé pohraničí obkružující toto vnitrozemí ze severu, západu a jihu. Města s německým obyvatelstvem obklopená českým sídelním prostorem se zpravidla zcela počeštila, neboť se do nich masově stěhovali rolníci, jichž bylo zapotřebí jako dělníků v továrnách. Němci při hranicích s nově vzniklou Německou říší (od roku 1871) se stále více orientovali na Sasko, Slezsko či Bavorsko, zatímco na jihu i nadále převažovaly vazby na rakouské země.

Rostoucí sebevědomí české společnosti mělo za následek i rostoucí napětí mezi oběma jazykovými společenstvími. Je příznačné, že při polemikách česká i německá inteligence sahala k historické argumentaci. Češi dokazovali, že stát (kdysi) založili oni a že tudíž mají mít v zemi rozhodující vliv; Němci, kteří



VV čís

593

Vymezení pojmu pohraničí

Podle oběžníku osidlovacího úřadu čj. 24 341 z 6/6 1946 byl určen pojem *pohraničí* a byly do něho zahrnuty tyto správní okresy:

Aš, Bilina, Broumov, Děčín, Dubá, Duchcov, Falknov n. O., Frýdlant, Cheb, Chomutov, Jablonec n. N., Jablonné p. Ještědem, Jáchymov, Jemnice, Jindřichův Hradec, Kadaň, Kaplice, Kraslice, Krumlov Český, Lázně Mariánské, Liberec, Lípa Česká, Litoměřice, Loket, Most, Nejdek, Planá, Podbořany, Prachatice, Rumburk, Stříbro, Sušice, Šluknov, Tachov, Teplá, Teplice-Šanov, Trutnov, Týn Horšovský, Ústí n. L., Ústí n. O., Varnsdorf, Karlovy Vary, Vejprty, Vrchlabí, Žamberk, Žatec, Žlutice.

Beroun Mor., Bílovec, Bruntál, Český Těšín, Fryštát, Frývaldov, Hlučín, Jičín Nový, Krnov, Krumlov Mor., Mikulov, Opava, Rýmařov, Šternberk, Šumperk, Třebová Mor., Zábřeh a Znojmo.

Jakmile se skončí osídlení a odsun Němců, tento pojem *pohraničí* zmizí.

Čj. 72 063-I./1. odděl. z 5/8 1946

Vymezení pojmu „pohraničí" podle Věcního věstníku ministerstva obrany č. 62 z 27. července 1946. (Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha)

v 19. století také žili v Čechách již „odpradávna", zase zdůrazňovali kulturněpolitický aspekt svého působení v království.

Obě skupiny mluvily spíše samy se sebou než spolu, a tak není divu, že těžko mohlo dojít k nějakému vzájemnému porozumění. Lze tedy říci, že české sebeuvědomění provázelo i sebeuvědomění německé, až vznikl zcela nový pojem – sudetští Němci a Sudety jako jejich sídelní prostor. Češi na rozdíl od Němců těchto pojmů dlouho užívali jen v omezené míře, protože stále Čechy pojímali jako jeden celek, a Němcům v zemi trochu majetnicky říkali „naši Němci".

PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA

Na počátku 20. století zdaleka nezely hluboké bariéry jen mezi Čechy a Němci. Hospodářsko-politické rozpory v Evropě, především mezi Anglií a Německem, se staly základem pro vytvoření pevných vojenských bloků s cílem nově přerozdělit sféry vlivu. Ve hře byly kromě jiného i kolonie. Za těchto okolností se již jen čekalo na vhodnou záminku k válce.

Tou se stal sarajevský atentát na následníka habsburského trůnu dne 28. června 1914. O měsíc později vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Srbsku, což vlivem smluvní provázanosti nakonec do konfliktu vtáhlo takřka celou Evropu. Na straně Centrálních mocností byly kromě Rakousko-Uherska a Německa i Turecko a Bulharsko. Dohodu tvořila Anglie, Francie, Rusko, Belgie a Srbsko. Postupně se k ní přidalo i Japonsko s Itálií a nakonec v roce 1917 Spojené státy severoamerické. V srpnu 1914 se rozhořely boje v Belgii, Francii, ve Východním Prusku, Haliči a Srbsku, přičemž západní fronta se stala hlavní frontou první světové války.

Její základní podobou byla zákopová válka, kde nebylo vítězů. Jejím jediným výsledkem bylo totální vyčerpání zdrojů bez vytvoření předpokladu pro vítězství jakékoliv strany. Válčilo se o metry bez zásadnějších úspěchů. Padlí se počítali na desetitisíce. Pokračující válka však postupně počala odhalovat fakt, že ekonomický potenciál na straně Dohody je přece jenom o cosi větší.

Drancování zdrojů ve prospěch války muselo mít zákonitý dopad i na zázemí všech válčících stran. Množily se stávky. A také revoluce, jako ta z února roku 1917 v Rusku. Začínal se objevovat odpor proti válce, jak v armádách, tak



Kromě letadel zrodila první světová válka i tanky. V tomto případě francouzský tank Renault FT-17, který se v počtu několika kusů stal základem tankového vojska nově vzniklého Československa. (Autor, IDET 2019)

i v zázemí. V nebývalé míře se množily dezerce. Celkového chaosu v Rusku využilo Německo k rozsáhlému útoku na ruské frontě, obsazena byla Ukrajina, Krym, Pobaltí. Ukrajina začala, byť krátkodobě sloužit jako zásobárna potravin pro Německo. Za těchto okolností začala poslední německá ofenziva na západní frontě (od 21. března do května 1918).

První světová válka znamenala i totální rozchod Čechů a české politiky s Rakouskem. Bojovat za zájmy císaře na Balkáně nebo v Haliči se chtělo jen málokomu, byla to cizí válka. Na východní frontě přecházely celé skupiny Čechů na stranu Rusů. Přes počáteční nedůvěru Dohody se nakonec podařilo získat podporu rozhodujících míst na západě a krok za krokem realizovat plán na vznik samostatného státu.

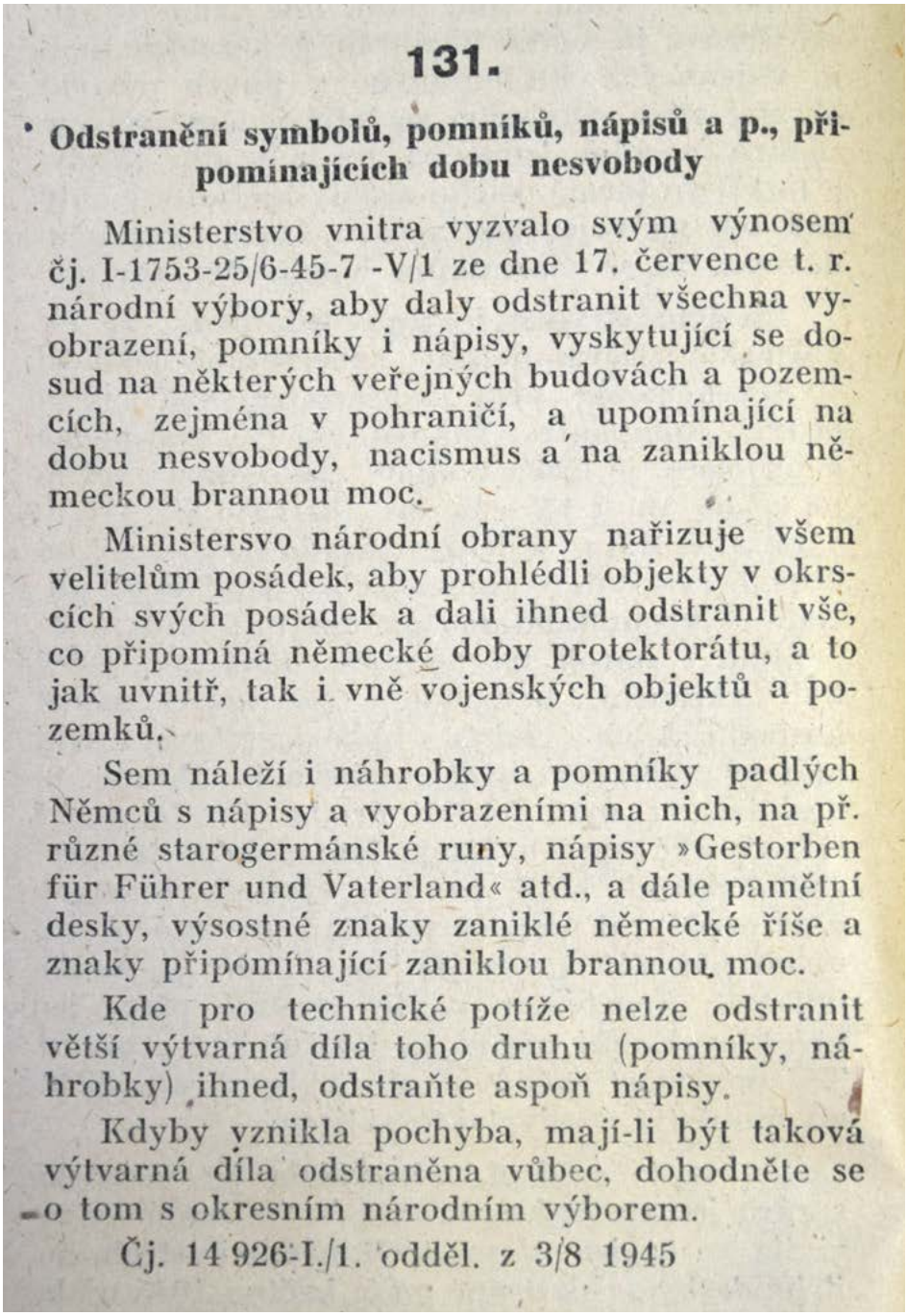
Od počátku se prostě předpokládalo, že sudetoněmecké kraje budou jeho součástí, i když muselo být jasné, že více než tři miliony Němců budou pro nový stát představovat značnou zátěž. Slováků, s nimiž čeští politikové počítali do role druhého „státního národa", bylo tehdy méně než Němců v českých zemích.

Mezitím německá ofenzíva na západní frontě zcela ztroskotala a vyčerpané Centrální mocnosti se začaly hroutit. Dne 28. října 1918 je na části rakouského území vyhlášen nový státní útvar – Československo. O pár dní později přijímá Německo podmínky příměří. Rakousko-Uhersko se rozpadlo na četné nástupnické státy, císař abdikoval.

Opravdovými oběťmi právě skončené války byli především prostí lidé bez ohledu na národnost. V nejedné české, moravské, slezské, německé či uherské domácnosti scházel hospodář, syn nebo i několik synů. I přes množství událostí, které se převalily přes území Sudet, se do dnešních dob dochovalo v inkriminovaných místech množství symbolů, které připomínají původní obyvatelstvo. Na této skutečnosti nic nezměnilo ani jejich odstraňování coby symbolů doby nesvobody bezprostředně po skončení druhé světové války. Historickou paměť krajiny žádný režim, žádný systém neoklame. To, co do ní historicky patří, se tam dříve či později vrátí. A nikdo s tím nic nenadělá.

Mezi největší památky na tuto dobu lze zařadit osárium v Jindřichovicích[3] na Sokolovsku včetně pietních míst, které se nacházejí v lesních partiích na paměť 7 100 jihoslovanských a 189 ruských válečných zajatců, kteří zde nepřežili své pracovní nasazení.

3 V Centrální evidenci válečných hrobů nese toto místo identifikační číslo CZE 4104-10027.



131.

Odstranění symbolů, pomníků, nápisů a p., připomínajících dobu nesvobody

Ministerstvo vnitra vyzvalo svým výnosem čj. I-1753-25/6-45-7 -V/1 ze dne 17. července t. r. národní výbory, aby daly odstranit všechna vyobrazení, pomníky i nápisy, vyskytující se dosud na některých veřejných budovách a pozemcích, zejména v pohraničí, a upomínající na dobu nesvobody, nacismus a na zaniklou německou brannou moc.

Ministersvo národní obrany nařizuje všem velitelům posádek, aby prohlédli objekty v okrscích svých posádek a dali ihned odstranit vše, co připomíná německé doby protektorátu, a to jak uvnitř, tak i vně vojenských objektů a pozemků.

Sem náleží i náhrobky a pomníky padlých Němců s nápisy a vyobrazeními na nich, na př. různé starogermánské runy, nápisy »Gestorben für Führer und Vaterland« atd., a dále pamětní desky, výsostné znaky zaniklé německé říše a znaky připomínající zaniklou brannou moc.

Kde pro technické potíže nelze odstranit větší výtvarná díla toho druhu (pomníky, náhrobky) ihned, odstraňte aspoň nápisy.

Kdyby vznikla pochyba, mají-li být taková výtvarná díla odstraněna vůbec, dohodněte se o tom s okresním národním výborem.

Čj. 14 926-I./1. odděl. z 3/8 1945

Věcní věstník ministerstva obrany č. 16 ze dne 11. srpna 1945. Nařízení se v mnoha případech dotklo i německých pietních míst z období po první světové válce. (Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha)





Připomínky oběti první světové války v lese u Jindřichovic. I přes nepříliš dobrý stav těchto pomníčků nejsou tato místa ani zdaleka zapomenutá a opuštěná. Svědčí o tom novodobé destičky, které lze zde nalézt. (Autor, 2014)


GLIŠOVIĆ
UČITELJ I REZERVNI
PODPORUČNIK
IZ PAKOVRAĆE-ČAČAK
OVAJ SPOMENIK PODIŽE
MU STRIC ALEKSANDAR
GLIŠOVIĆ
RODJEN 1894 +1918.
VEČAN MU POMEN!



Další významnou připomínkou první světové války je hřbitov válečných zajatců nedaleko Plané u Mariánských Lázní. Míra devastace je v tomto případě bohužel opravdu značná. (Autor)



Typické označení hrobů obětí první světové války. Lze je stejně dobře nalézt jak v pohraničí, tak třeba i na Ústředním hřbitově v Plzni. (Autor, 2016)



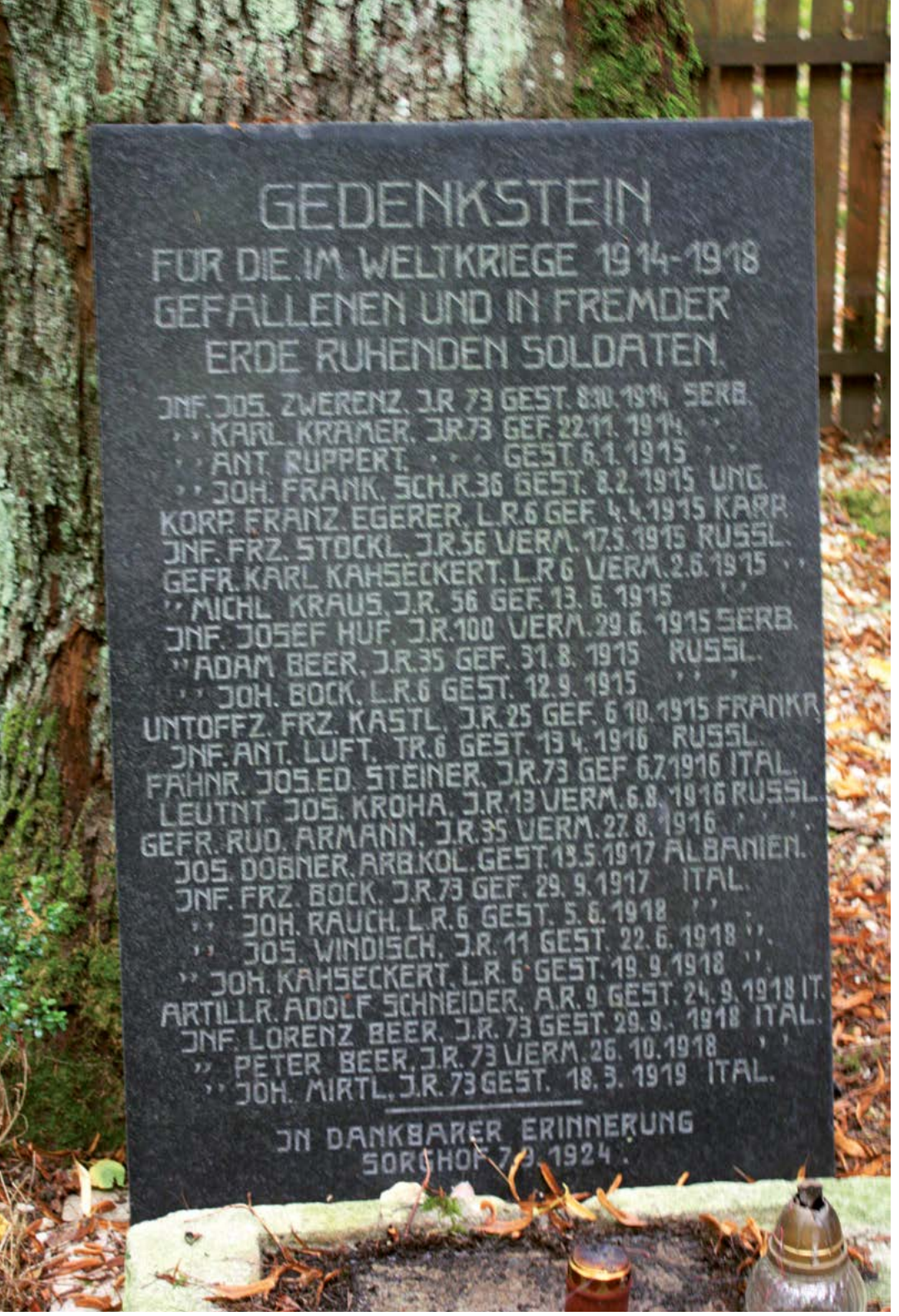
Rez v naší historické paměti nás předurčuje
k opětovnému zopakování si událostí. (Autor)



Na hřbitově v Karlíně se
nachází skutečný babylon
národů – 190 Poláků,
59 Rusů, 8 Lotyšů,
2 Rumuni, 1 Srb, 4 osoby
neznámé národnosti a také
dva vojáci z ostrahy tábora.
Ze staré mapky lze vyčíst,
že by se zde měly nacházet
i ostatky Italů a Ukrajinců.
Samotný tábor byl velmi
početný. Bez nadsázky
lze konstatovat, že poblíž
Plané u Mariánských Lázní
vyrostlo ve válečné době
menší okresní městečko.
Identifikační číslo hřbitova
v CEVH zní CZE 3215-33169.



Názorný příklad toho, že historickou paměť nelze oklamat. Pietní místo s deskou upomínající na padlé v první světové válce se nachází na místě zaniklé vesnice Lučina u stejnojmenné vodní nádrže. Tento pomník stejně jako další přežily značnou nepřízeň osudu. V dnešní době je jim v původní krajině navráceno historicky dané místo. CZE 3215-39547. (Autor)



Detail desky v místě zaniklé Lučiny. (Autor)



Pietní místo padlým německým spoluobčanům z období po skončení první světové války v Lukové na Manětínsku. V roce 2018 bylo toto místo opraveno zásluhou města Manětín. Svůj podíl na tom nese také příslušný dotační titul Plzeňského kraje. Jediné, co se dosud nepodařilo, je obnova medailonků, které zčásti zmizely. I tento fakt se podílí na stále přetrvávající klatbě Sudet. CZE 3206-27641. (Autor)